

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.1.2.12>

ОГРАНИЧАННЯ ПРАВ І ВОЛНОСТІ ЧЛОВАКА В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ: ДОСВІАДЧЕННЯ ЗАГРАНИЧНІ

Yulianna Vityk

*aspirantka Katedry Prawa Konstytucyjnego i Praw Człowieka
Narodowej Akademii Spraw Wewnętrznych (Kijów, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0003-4474-3717

e-mail: YuliannaVityk@ukr.net

Adnotacja. Pomimo faktu, że obowiązujące prawo Ukrainy ma pewien dysonans w regulowaniu procedur prawnego ograniczenia praw i wolności człowieka, a także fakt, że w działalności Narodowej Policji Ukrainy częste są fakty popełnienia naruszeń praw i wolności człowieka, pojawienie się innych negatywnych czynników związanych z zawodową działalnością policji, przeprowadzono analizę naukową i teoretyczną, po pierwsze, międzynarodowych dokumentów prawnych w dziedzinie praw i wolności człowieka, po drugie, pewnych zagranicznych teoretycznych koncepcji rozwoju i zrozumienia podstaw i zasad, w celu sformułowania pozytywnego doświadczenia teoretycznego i prawnego, z możliwością dalszego wprowadzenia go w działalność Narodowej Policji Ukrainy przy jednoczesnym zapewnieniu przestrzegania praw i wolności człowieka.

Słowa kluczowe: ograniczenie praw i wolności, działalność policyjna, zasada proporcjonalności, cel uzasadniony, minimalna ingerencja w realizację praw lub wolności.

RESTRICTIONS ON HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS IN ACTIVITIES POLICE: FOREIGN EXPERIENCE

Yulianna Vityk

*Postgraduate Student at the Department of Constitutional Law and Human Rights
National Academy of Internal Affairs (Kyiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0003-4474-3717

e-mail: YuliannaVityk@ukr.net

Abstract. Considering that the current legislation of Ukraine has a certain dissonance in the regulation of procedures for legal restriction of human rights and freedoms, as well as the fact that the activities of the National Police of Ukraine are frequent violations of human rights and freedoms, the emergence of other negative factors professional policing, carried out scientific and theoretical analysis, firstly, international legal documents in the field of human rights and freedoms, and secondly, certain foreign theoretical concepts of development and understanding of the basics and principles of legal restriction of human rights and freedoms, in order to formulate a positive theoretical and legal experience, with the possibility of its further implementation in the activities of the National Police of Ukraine while ensuring respect for human rights and freedoms.

Key words: restriction of rights and freedoms, policing, the principle of proportionality, legitimate aim, minimal interference in the exercise of rights or freedoms.

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Юліанна Вітик

*аспірантка кафедри конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)*

ORCID ID: 0000-0003-4474-3717

e-mail: YuliannaVityk@ukr.net

Анотація. Зважаючи на те, що чинне законодавство України має певний дисонанс у регулюванні процедур правового обмеження прав і свобод людини, а також те, що в діяльності Національної поліції України частими є факти вчинення порушень прав і свобод людини, виникнення інших негативних чинників, пов'язаних із професійною поліцейською діяльністю, здійснено науково-теоретичний аналіз, по-перше, міжнародно-правових документів у галузі прав і свобод людини, по-друге, певних зарубіжних теоретичних концепцій розвитку й розуміння основ і принципів правового обмеження прав і свобод людини з метою формулювання позитивного теоретичного й правового досвіду з можливістю подальшого його впровадження в діяльність Національної поліції України під час забезпечення дотримання прав і свобод людини.

Ключові слова: обмеження прав і свобод, поліцейська діяльність, принцип пропорційності, легітимна мета, мінімальне втручання в реалізацію прав або свобод.

Вступ. Діяльність Національної поліції України як центрального органу виконавчої влади, що служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку (Про Національну поліцію, 2015), зумовлена принципом дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Водночас у поліцейській діяльності допускається обмеження прав і свобод людини виключно на підставах і в порядку, визначених Конституцією та законами України, за нагальної потреби й в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції. Здійснення поліцією заходів, що обмежують права й свободи людини, має бути негайно припинено, якщо мету застосування таких заходів досягнуто або нема потреби в подальшому їх застосуванні.

Відповідно до частини першої статті 64 Основного Закону України «конституційні права й свободи людини й громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України» (Конституція України, 1996). Обмеженню підлягають лише ті конституційні права й свободи людини й громадянина, які прямо й чітко окреслені Основним Законом України. Водночас довільне й нормативно безпідставне обмеження визначених конституційних прав і свобод людини й громадянина є порушенням чинного законодавства України.

Однак, як слушно зауважують С.С. Чернявський та А.А. Вознюк, нині в Україні існує невідповідність окремих заборон положенням Конституції України. Учені наголошують, що Постановою Кабінету Міністрів України «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19» від 11 березня 2020 року № 211 обмежено свободу пересування, що суперечить Конституції України. Чинне законодавство України передбачає можливість обмеження цієї свободи лише у двох випадках:

- 1) у умовах воєнного або надзвичайного стану (стаття 64 Конституції України);
- 2) у випадках обмежень, встановлених законом (стаття 33 Конституції України).

Воєнний або надзвичайний стан не введено, закон, що встановлює відповідні обмеження, не прийнято (постанова Кабінету Міністрів України не має статусу закону), а отже, не можна обмежувати свободу пересування (Чернявський, Вознюк, 2020: 23).

Такий правовий режим певною мірою створює дисонанс у правозастосовній поліцейській діяльності, зокрема в питанні забезпечення дотримання прав і свобод людини. Адже поліцейський – суб'єкт різногалузевих правових відносин, оскільки вступає, з одного боку, у конституційні правовідносини, пов'язані з реалізацією конституційних прав, а з іншого, – в адміністративно-правові, пов'язані з виконанням вимог з реалізації в поліції, адміністративно-управлінських функцій тощо (Солоненко, 2018: 218).

Як доречно зазначає В.В. Черней, для нормального й ефективного функціонування в правовій державі має бути створено авторитетну, підпорядковану закону, підконтрольну, високопрофесійну й відповідальну поліцію. Правова держава в результаті еволюційного розвитку трансформується з поліцейської, подолавши й залишивши в минулому такі риси поліції, як адміністративне свавілля, недбале ставлення до прав і свобод окремої людини як до чогось другорядного, безвідповідальність за свої дії, діяльність на основі насамперед підзаконних актів та інструкцій (Черней, 2015: 6). Отже, у такому сенсі для вдосконалення функціонування Національної поліції України доречним є міжнародний і зарубіжний досвід щодо обмеження прав і свобод людини, зокрема для недопущення в поліцейській професійній діяльності фактів адміністративного свавілля, недбалого ставлення до прав і свобод окремої людини.

Отже, нині існує нагальна наукова потреба в аналізі означеного питання для розуміння теорії міжнародної правової та зарубіжної теоретичної концепції обмеження прав і свобод людини, що, очевидно, сформулює позитивний досвід, зокрема для правозастосовної практики Національної поліції України під час реалізації відповідних норм національного законодавства у сфері забезпечення дотримання прав і свобод людини.

Основна частина. Деякі проблемні аспекти міжнародного й зарубіжного досвіду, зокрема правового регулювання обмеження прав і свобод людини й запровадження його в національну поліцейську діяльність, досліджували вчені Є.В. Білозьоров, В.О. Боняк, А.А. Вознюк, С.Д. Гусарев, Ю.І. Римаренко, О.М. Солоненко, Л.Д. Удалова, В.В. Черней, С.С. Чернявський та інші. Водночас із прийняттям і набуттям у 2015 році чинності Закону України «Про Національну поліцію» (Про Національну поліцію, 2015) це питання отримало новий вектор свого дослідження. Адже на рівні цього Закону означено, що обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах і в порядку, визначеному Конституцією та законами України, за нагальної необхідності й в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції.

Метою статті є теоретичний аналіз міжнародно-правових положень у сфері прав людини, а також певних зарубіжних теоретичних концепцій щодо обмеження прав і свобод людини та його особливостей у процесі застосування відповідних засобів такого обмеження для формулювання позитивного теоретичного й правового досвіду з можливістю подальшого його впровадження в діяльність Національної поліції України в забезпеченні дотримання прав і свобод людини.

Звернемося насамперед до міжнародно-правових документів універсального характеру. Так, приписи частини другої статті 29 Загальної декларації прав людини 1948 року свідчать про те, що під час здійснення своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати лише таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання та поваги прав і свобод інших, а також забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку й загального добробуту в демократичному суспільстві (Всеобщая Декларация прав человека, 1948). Ураховуючи рекомендаційний характер Загальної декларації прав людини 1948 року для України, зазначимо, що вона визначає політичний вектор розуміння розвитку національного законодавства в цій сфері, зокрема в питанні обмеження прав і свобод людини.

На основі зазначеного вище документа прийнятий Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права 1966 року, стаття 4 якого проголошує, що держава може встановлювати лише такі обмеження цих прав, які визначаються законом, і лише настільки, наскільки це сумісно з природою зазначених прав, і виключно з метою сприяння загальному добробуту в демократичному суспільстві (Міжнародний пакт об економічних, соціальних і культурних правах, 1966). Основними тезовими положеннями цього міжнародного документа для національної правозастосовної практики є те, що держава може встановлювати лише такі обмеження цих прав, які повинні визначатись тільки законом. На нашу думку, це також ті правові стандарти й принципи, без яких неможливе розроблення та практичне втілення дієвих національних правових механізмів законного обмеження прав і свобод людини та які зумовлюють правозастосовну практику, зокрема органів і підрозділів Національної поліції України у сфері забезпечення дотримання прав і свобод людини.

Заслуговує на увагу також Міжнародний пакт про громадянські й політичні права 1966 року. Основними міжнародно-правовими положеннями у сфері обмеження громадянських і політичних прав і свобод людини є такі:

1) кожний, хто законно перебуває на території будь-якої держави, у межах цієї території має право на вільне пересування та свободу вибору місця проживання. Кожна людина має право залишити будь-яку країну, у тому числі свою власну. Ці права не можуть бути об'єктом жодних обмежень, крім тих, які передбачено законом, що є необхідними для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моралі населення або прав і свобод інших і є сумісними з іншими правами, визначеними в цьому Пакті;

2) свобода сповідувати релігію або переконання підлягає лише обмеженням, які встановлено законом та які є необхідними для охорони суспільної безпеки, порядку, здоров'я та моралі, так само як і основних прав і свобод інших осіб;

3) визнається право на мирні зібрання. Користування цим правом не підлягає жодним обмеженням, крім тих, які накладаються відповідно до закону та які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної чи суспільної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я та моралі населення або захисту прав і свобод інших осіб;

4) кожна людина має право на свободу асоціації з іншими, зокрема право створювати профспілки й вступати до них для захисту своїх інтересів. Користування цим правом не підлягає жодним обмеженням, крім тих, які передбачено законом та які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної чи суспільної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я та моралі населення або захисту прав і свобод інших осіб.

Положення не перешкоджають запровадженню законних обмежень в користуванні цим правом для осіб, які входять до складу збройних сил і поліції (Міжнародний пакт о громадянських і політичних правах, 1966). Кожна держава-учасниця цього міжнародного документа, враховуючи особливості національної правової системи, має закріплювати на державному законодавчому рівні лише ті критерії обмеження громадянських і політичних прав і свобод людини, які в ньому передбачені. Основними такими критеріями можуть бути: охорона державної безпеки, громадського порядку; охорона здоров'я чи моральності (моралі) населення або захисту прав і свобод інших осіб. Водночас особливе значення для нас становлять міжнародно-правові положення про те, що на законодавчому рівні держави мають право запроваджувати законні обмеження щодо користування правом на свободу асоціації з іншими, у тому числі право створювати профспілки й вступати до них для захисту своїх інтересів, для осіб, які входять до складу збройних сил і поліції.

Група з 36 експертів у галузі міжнародного права, національної безпеки й прав людини 1 жовтня 1995 року під головуванням американського фахівця в галузі права засобів масової інформації П. Хоффмана, що зібралась у Міжнародному центрі проти цензури «Article 19» за сприяння Центру прикладних правових досліджень Університету Вітуотерсренд у Йоганнесбурзі (Південно-Африканська Республіка), розробила й ухвалила «Йоганнесбурзькі принципи», що ґрунтуються на міжнародних і регіональних правових нормах щодо захисту прав людини, на поточній правозастосовній практиці держав (зокрема на рішеннях національних судів) і на загальних принципах права, що визнані міжнародною спільнотою. Ці Принципи визнають безперервне застосування Сиракузьких принципів, що належать до положень Міжнародного пакту про громадянські й політичні права 1966 року, а також Паризьких мінімальних стандартів щодо прав людини в надзвичайних ситуаціях 1984 року (Йоганнесбургские принципы, 1995). Згідно із цим документом передбачено такі обмеження прав і свобод людини:

1) здійснення прав (на свободу висловлювання і так далі) може бути предметом обмежень за конкретними підставами, встановленими в міжнародному праві, зокрема для захисту національної безпеки;

2) жодні обмеження свободи висловлювання або інформації не можуть вводитись під приводом захисту національної безпеки, якщо тільки уряд не продемонструє, що таке обмеження передбачено законом і необхідне в демократичному суспільстві для захисту законних інтересів національної безпеки;

3) усі обмеження мають бути встановлені законом:

а) будь-яке обмеження свободи висловлювання чи доступу до інформації має бути встановлене законом. Закон має бути загальнодоступним, чітким, конкретним і зрозумілим, щоб кожна людина могла визначити, чи є певна дія протиправною;

б) закон повинен передбачати адекватні гарантії проти зловживань, зокрема оперативний, повний та ефективний юридичний розгляд обґрунтованості обмеження незалежним судом чи органом правосуддя;

4) обмеження, що запроваджується для захисту інтересів національної безпеки, не легітимне, якщо його істинним призначенням і доказовим результатом не є захист існування країни або її територіальної цілісності від застосування або загрози застосування сили, або ж можливості країни протистояти застосуванню

або загрози застосування сили, що надходить із зовнішнього джерела, наприклад військова загроза, або ж із внутрішнього джерела, наприклад підбурювання до насильницького повалення влади;

5) у разі запровадження надзвичайного стану, в умовах загрози існуванню держави й про що офіційно й законно проголошено відповідно до норм національного й міжнародного права держава може запровадити обмеження на свободу висловлювання та доступу до інформації, але лише тою мірою, якою цього вимагає ситуація, і лише тоді, коли це не суперечить іншим зобов'язанням уряду з міжнародного права;

6) ніколи в разі обмеження свободи висловлювання чи доступу до інформації, навіть під приводом національної безпеки, неприпустима дискримінація за ознаками раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, за політичними або іншими переконаннями, національним походженням чи соціальним становищем, майновим цензом, народженням або за іншими ознаками;

7) будь-яке обмеження вільного потоку інформації не повинно мати характеру, який би суперечив основам законодавства про права людини й гуманітарного права. Зокрема, уряди не повинні перешкоджати відвідуванню журналістами або представниками міжурядових або неурядових організацій, до чийх повноважень належить спостереження за дотриманням прав людини й норм гуманітарного права, відвідувати регіони, де є підстави підозрювати про порушення прав людини чи норм гуманітарного права. Уряд не може заборонити доступ журналістам чи представникам таких організацій на території, де відбуваються насильницькі дії або ж військовий конфлікт, за винятком тих випадків, коли це загрожує життю інших людей (Йоханнесбургские принципи, 1995). «Йоганнесбургські принципи» як рекомендаційні міжнародно-правові норми про види й сутність обмеження відповідних прав і свобод людини дуже деталізовано формулюють розуміння умов і критеріїв можливого введення та застосування саме правових засобів такого обмеження та, на нашу думку, ґрунтуються на принципі «співмірності» (пропорційності).

У праві зарубіжних країн «пропорційність» (співмірність – Ю. І.) як правовий принцип застосовується, зокрема, для визначення обґрунтованості встановлених державою правових обмежень прав і свобод людини й пов'язують його політико-правове походження з адміністративним (поліцейським) правом Німеччини (зокрема, Королівства Пруссії) XVIII–XIX ст. (Ledford, 2004: 203–224).

Так, стаття 10 (2) Загального земельного права (Allgemeines Landrecht) 1794 року Королівства Пруссії наділила уряд повноваженнями здійснювати поліцейський нагляд із метою забезпечення громадського спокою, обмежуючи повноваження лише необхідними для досягнення цієї мети заходами. Згідно із цією статтею «поліція повинна вживати необхідних заходів для підтримання громадського спокою, безпеки й порядку». Це стало законодавчою базою першого критерію тесту на пропорційність. З формулювання цього положення та його внутрішньої логіки випливає те, що воно ламає традицію, відповідно до якої, навпаки, дії держави в межах публічного права Німеччини легітимізувалися. Якщо раніше дії держави вважалися законними, навіть якщо самі по собі не допускалися правом, то тепер законність будь-якої дії залежала від експліцитної дозволеності його законом. У цьому була й залишається аж до сучасності суть принципу правової держави в німецькому публічному праві. Хоча точне значення та внутрішня логіка поняття «правова держава» (Rechtsstaat) залишаються спірними, цей принцип у Німеччині відіграв роль, схожу з роллю британського принципу «верховенства права», накладаючи обмеження на урядові дії та наділяючи громадян набагато більшим рівнем свободи, ніж це було б в іншому разі. З функціонального погляду вимога пропорційності (а саме, щоб використання поліцейських заходів було пропорційне цілям, встановленим законом) відповідала вимозі правової держави й доповнювала її. Обидва принципи – це способи приборкати систему, в якій поліцейська влада формально слабко обмежена. Поняття правової держави дало уряду змогу обмежувати індивідуальні права громадян, але лише в тому разі, коли таке втручання відкрито дозволялося законом. Принцип пропорційності обмежив ці повноваження ще сильніше, дозволивши уряду здійснювати лише ті заходи, що необхідні для досягнення його легітимних цілей. Тобто вимога чіткої правової бази для використання поліцейських заходів і пропорційності таких заходів цілям мали на меті розширення автономії окремої особистості в межах правової системи, яка не має конституційного білля про права (Коэн-Елія, Порат, 2011: 64–65). Водночас, як зазначають зарубіжні вчені М. Коэн-Елія та І. Порат, одним із наслідків прийняття в післявоєнній Німеччині Основного Закону стало перенесення принципу пропорційності з рівня адміністративного права на конституційний рівень (Коэн-Елія, Порат, 2011: 74). Зарубіжна правова доктрина та юридична практика визнають пропорційність (домірність) правовим принципом і констатують, що вона як принцип правової держави є способом обмеження (визначення межі) повноважень поліцейських структур, а з плином часу принцип пропорційності набув конституційно-правового статусу.

Двоє провідних учених Німеччини О. Маєр і Г. фон Берг, які зробили внесок у розвиток принципу пропорційності, пов'язували принцип пропорційності й поняття природних прав. Так, наприклад, Г. фон Берг писав, що «поліцейське право може обмежувати природну свободу суб'єкта, але лише настільки, наскільки цього вимагає легітимна мета». За О. Маєром, «природні права вимагають, щоб застосування урядом поліцейських заходів було пропорційним» (Коэн-Елія, Порат, 2011: 66). Окреслені національними нормативними документами правові заходи поліцейської діяльності щодо обмеження прав і свобод людини, які необхідні для виконання поліцією своїх завдань, мають бути не лише пропорційними, а й певною мірою відповідати легітимній меті.

Однак, як зазначають білоруські вчені Л.О. Краснобаєва та Ю.І. Іванова, дотепер залишається не розв'язаним питання про критерії, які давали б змогу визначити правомірність обмеження прав і свобод громадян. На наше переконання, обмеження прав повинно здійснюватися через встановлення межі обмежень

та умов правомірності. Критерії (оцінка рівня дотримання конституційно-правової міри під час встановлення та застосування обмежень) повинні визначатися міжнародними стандартами в галузі прав людини. Під межею обмежень прав необхідно розуміти межі допустимості встановлення обмежень, що ґрунтуються на принципах необхідності, справедливості, пропорційності, законності, рівності прав і свобод. Під обмеженнями прав і свобод особистості розуміється виняткова міра встановлення допустимих меж реалізації особистості своїх прав і свобод, заснована на законі й із чітко передбаченими конституційними цілями. Водночас автори доходять висновку, що:

а) віднесення обмежень прав до правомірних має здійснюватися шляхом встановлення меж обмежень. Межі обмежень прав і свобод людини й громадянина детерміновані критеріями правомірності;

б) з огляду на те, що правомірні обмеження спрямовані насамперед на обмеження конституційних прав і свобод громадян, необхідно залучати громадськість до розв'язання питань доцільності, ефективності й значущості їх встановлення (Краснобаєва, Иванова, 2016: 221–225).

Законне обмеження прав і свобод людини на державному рівні прямо залежить від міжнародних стандартів у галузі прав людини, які й зумовлюють критерії правомірності такого обмеження. Водночас межі обмежень прав і свобод людини визначаються критеріями правомірності й повинні ґрунтуватися на принципах необхідності, справедливості, пропорційності, законності, рівності прав і свобод, що дає змогу, ґрунтуючись на законі й конституційних цілях, визначати межі допустимості обмежень прав і свобод особистості як виняткової міри встановлення допустимих меж їх реалізації.

Висновки. За результатами здійсненого науково-теоретичного аналізу можна зробити такі висновки:

1) відповідні універсальні міжнародно-правові документи в галузі прав і свобод людини є, по-перше, первинним джерелом формування професійної правової культури для працівників Національної поліції України в питанні обмеження прав і свобод людини, по-друге, правовою основою їхньої професійної правозастосовної діяльності у сфері забезпечення дотримання прав і свобод людини;

2) у поліцейській діяльності допускається обмеження прав і свобод людини виключно на підставах і в порядку, визначеному Конституцією та законами України, за нагальної необхідності й в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції;

3) застосування Національною поліцією України норм конституційного інституту «обмеження щодо реалізації конституційних прав і свобод людини» зумовлено такими правовими факторами, як «переслідування легітимної мети», «суспільна необхідність досягнення цієї мети», «пропорційність», «обґрунтованість», «мінімальне втручання в реалізацію прав або свобод». Обмеження прав і свобод людини й громадянина поліцією допустиме виключно за умови, що таке обмеження домірне (пропорційне);

4) теоретичний аналіз відповідних зарубіжних концепцій свідчить про те, що правомірне обмеження прав і свобод людини, тобто на основі конституційних норм і законодавчих приписів, зокрема в поліцейській діяльності, вважається таким, що жодним чином не порушує такі права й свободи, водночас правомірне їх обмеження є гарантом захисту інших державних, суспільних, правових чи соціальних цінностей, зокрема інтересів національної безпеки; основ державного й конституційного ладу; моральності (моралі), здоров'я, прав, свобод і законних інтересів інших осіб, обороноздатності й цілісності держави тощо.

Подальше науково-теоретичне дослідження обмеження прав і свобод людини, ґрунтуючись на його практичній значущості, убачається в проведенні аналізу питання щодо здійснення поліцейських заходів, які спрямовані на обмеження прав і свобод людини.

Список використаних джерел:

1. Всеобщая Декларация прав человека : Принята резолюцией 217 А (III) Генеральной Ассамблеи ООН от 10 декабря 1948 г. / Организация Объединенных Наций. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml.
2. Йоханнесбургские принципы от 01 октября 1995 г. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/instree/Rjohannesburg.html>.
3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
4. Коэн-Элия М., Порат И. Американский метод взвешивания интересов и немецкий тест на пропорциональность: исторические корни. *Сравнительное конституционное обозрение*. Москва : Ин-т права и публичной политики, 2011. № 3 (82). С. 59–81.
5. Краснобаева Л.А., Иванова Ю.И. Пределы и критерии ограничений прав и свобод человека. *Конституционные права и свободы: проблемы интерпретации и реализации в национальных правовых системах* : сб. ст. междунар. науч.-практ. конф., г. Новополюцк, 28–29 октября 2016 г. : в 3 т. / Министерство образования Р. Беларусь; Полоцкий гос. ун-т, Регион. учеб.-науч.-практ. Юрид. Центр ; редкол.: И.В. Вегера (отв. ред.) и др. Новополюцк : ПГУ, 2016. Т. 1. С. 221–225.
6. Международный пакт о гражданских и политических правах : Принят резолюцией 2200 А (XXI) Генеральной Ассамблеи ООН от 16 декабря 1966 г. / Организация Объединенных Наций. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactpol.shtml.
7. Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах : Принят резолюцией 2200 А (XXI) Генеральной Ассамблеи ООН от 16 декабря 1966 г. // Организация Объединенных Наций. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactecon.shtml.
8. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19.6>.

9. Солоненко О.М. Служба в поліції як державна служба особливого характеру. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2 (107). С. 212–223.
10. Черней В.В. Реформування ОВС: сучасний стан та перспективи. *Роль правоохоронних органів у формуванні правової держави в умовах євроінтеграції України* : матеріали Всеукр. підсумк. наук.-практ. конф., м. Київ, 12 березня 2015 р. Ч. 1. Київ, 2015. С. 4–7.
11. Чернявський С.С., Вознюк А.А. Проблеми відповідальності за порушення правил і норм щодо запобігання поширенню COVID-19. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвузів. наук.-практ. круглого столу, м. Київ, 28 травня 2020 р. : у 2 ч. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. Ч. 1. С. 20–26.
12. Ledford K.F. Formalizing the Rule of Law in Prussia: The Supreme Administrative Law Court, 1876–1914. *Central European History*. 2004. Vol. 37. № 2. P. 203–224.

References:

1. Vseobshchaia Deklaratsiia prav cheloveka [Universal Declaration of Human Rights]. Priniata rezoliutciei 217 A (III) Generalnoi Assamblei OON ot 10 dekabria 1948 g. URL: <https://www.un.org/ru/universal-declaration-human-rights/index.html>. [in Russian].
2. Iokhannesburgskie printitsy [Johannesburg Principles] ot 01 oktiabria 1995 g. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/instreet/Rjohannesburg.html>. [in Russian].
3. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy [The Constitution of Ukraine] vid 28 chervnia 1996 r. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> [in Ukrainian].
4. Koen-Eliia, M., Porat, I. (2011). Amerikanskii metod vzveshivaniia interesov i nemetskii test na proporcionalnost: istoricheskie korni [The American method of weighing interests and the German test of proportionality: historical roots]. *Sravnitel'noe konstitucionnoe obozrenie*. M.: In-t prava i publichnoi politiki. № 3 (82). pp. 59–81. [in Russian].
5. Krasnobaeva, L.A., Ivanova, Iu.I. (2016). Predely i kriterii ogranichenii prav i svobod cheloveka [Limits and criteria for restrictions on human rights and freedoms]. *Konstitucionnye prava i svobody: problemy interpretatsii i realizatsii v natsionalnykh pravovykh sistemakh: sb. st. mezhdunar. nauch.-prakt. konf., Novopolotck, 28–29 okt. 2016 g.: v 3 t. / Ministerstvo obrazovaniia R. Belarus; Polotckii gos. un-t, Region. ucheb.-nauch.-prakt. Iurid. tsentr; redkol.: I.V. Vegera (otv. red.) i dr. Novopolotck: PGU. T. 1. pp. 221–225. [in Russian].*
6. Mezhdunarodnyi pakt o grazhdanskikh i politicheskikh pravakh [International Covenant on Civil and Political Rights]. Priniat rezoliutciei 2200 A (XXI) Generalnoi Assamblei OON ot 16 dekabria 1966 g. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactpol.shtml. [in Russian].
7. Mezhdunarodnyi pakt ob ekonomicheskikh, sotcialnykh i kulturnykh pravakh [International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights]. Priniat rezoliutciei 2200 A (XXI) Generalnoi Assamblei OON ot 16 dekabria 1966 g. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactecon.shtml. [in Russian].
8. Pro Natsionalnu politsiu [About the National Police]: Zakon Ukrainy vid 02 lypnia 2015 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19.6>. [in Russian].
9. Solonenko, O.M. (2018). Sluzhba v politzii yak derzhavna sluzhba osoblyvoho kharakteru [Police service as a public service of a special nature]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. № 2 (107). pp. 212–223. [in Ukrainian].
10. Cherniei, V.V. (2015). Reformuvannia OVS: suchasnyi stan ta perspektyvy [Reforming the police: current status and prospects]. *Rol pravookhoronnykh orhaniv u formuvanni pravovoi derzhavy v umovakh yevrointehratsii Ukrainy: materialy vseukr. pidsumk. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 12 berez. 2015 r.)*. Ch. 1. Kyiv. pp. 4–7. [in Ukrainian].
11. Cherniavskiy, S.S., Vozniuk, A.A. Problemy vidpovidalnosti za porushennia pravyl i norm shchodo zapobihannia poshyrenniu COVID-19 [Problems of liability for violation of rules and regulations to prevent the spread of COVID-19]. *Kryminolohichna teoriia i praktyka: dosvid, problemy sohodennia ta shliakhy yikh vyrishennia: materialy mizhvuziv. nauk.-prakt. kruholoho stolu (Kyiv, 28 trav. 2020 r.)*: u 2 ch. Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav, 2020. Ch. 1. S. 20–26. [in Ukrainian].
12. Ledford, K.F. Formalizing the Rule of Law in Prussia: The Supreme Administrative Law Court, 1876–1914. *Central European History*. 2004. Vol. 37. № 2. pp. 203–224. [in English].